Kiertotalous-hankinnat

Tehtävävihko yrityksille

Euroopan unionin osarahoittama
LAPIN LIITTO
LAPIN AMK Lapland University of Applied Sciences
LAPIN YLIOPISTO UNIVERSITY OF LAPLAND
REDU
LAPPIA

Mitä on kiertotalous?

Kiertotalous on talousmalli, jossa tiiviisti sanottuna pyritään minimoimaan jätteen syntyminen ja hyödyntämään olemassa olevia resursseja mahdollisimman tehokkaasti. Perinteisessä lineaarisessa talousmallissa tuotteet valmistetaan, käytetään ja hävitetään. Kiertotalouden mukaisessa toimintavassa tuotteet ja materiaalit pyritään pitämään käytössä mahdollisimman pitkään esimerkiksi korjaamalla, uudelleenkäyttämällä ja kierrättämällä.

Kiertotalouden viisi liiketoimintamallia

Kiertotalouden mukaiset liiketoimintamallit auttavat säilyttämään raaka-aineiden arvon mahdollisimman pitkään ja minimoimaan jätteen muodostumista. Kiertotalouden liiketoimintamallit jaetaan usein seuraavasti:

Tuote-elinkaaren pidentäminen

Tuotteiden suunnittelu ja valmistus siten, että ne kestävät pidempään ja ovat helposti korjattavissa.

Jakamisalustat

Digitaalisten alustojen kautta tuotteita jaetaan ja vuokrataan omistamisen sijasta

Resurssitehokkuus & kierrätys

Hyödynnetään kierrätysmateriaaleja ja resurssitehokkaita ratkaisuja materiaaleissa ja tuotteissa.

Tuote palveluna

Tuotteiden myynnin sijaan tarjotaan palveluna tiettyä toiminnallisuutta tai suorituskykyä esim. leasing- tai vuokrausperiaatteella.

Uusiutuvuus

Tuotteissa ja niiden suunnittelussa suositaan materiaalien kierrättämistä ja uusiokäyttöä.

Kiertotalous hankinnoissa

Kiertotaloushankinnat ovat hankintoja, joissa pyritään varmistamaan tuotteiden ja materiaalien pitkä käyttöikä, tehokas käyttö ja kierrätys ilman haitallisia vaikutuksia ympäristöön tai terveyteen. Hankintoihin voi sisältyä myös tieto siitä miten tuotteen materiaaleja voidaan hyödyntää ja käyttää uudelleen sen elinkaaren aikana.

Hankinnat tukevat kiertotalouden liiketoimintamallien mukaista toimintaa. Hankintojen tarkka suunnittelu kiertotalouden näkökulmasta auttaa toimijaa huomioimaan kestävyyden aina suunnittelusta sopimuksen valmisteluun. Hankintoihin voidaan asettaa kiertotalouden mukaisia hankintakriteerejä, jotka ohjaavat pienin askelin toimintaa kohti kestäviä valintoja.

Kiertotalous ei ole vain ympäristöteko, vaan se voi myös tuoda merkittäviä taloudellisia hyötyjä ja kilpailuetua yrityksille. Toimijat voivat esimerkiksi valita kestävämpiä ja korjattavampia tuotteita hankintakustannusten vähentämiseksi sekä houkutella ympäristöstä ja vastuullisuudesta kiinnostuneita asiakkaita tekemällä kiertotalouden mukaisia valintoja. Lisäksi säätelyn ja ympäristövaatimusten noudattaminen helpottuu, sillä kiertotalouden periaatteiden mukaiset toimet auttavat yrityksiä noudattamaan niitä. Kiertotalous voi myös kannustaa yrityksiä kehittämään uusia, innovatiivisia tuotteita ja palveluita.

Kiertotalous toiminnassamme nyt

Huomioimme kiertotaloutta mm. näin (esim. strategiatasolla, operatiivisella tasolla):

Kiertotalouden mahdollisuudet tulevassa toiminnassamme:

Tarpeen määrittely

Ottakaa toimintaanne kuuluva (tyypillinen) hankinta käsittelyyn. Tarkastelkaa sitä seuraavien kysymysten avulla: Onko hankinnalle aito tarve? Millaiseen käyttöön hankinta tulee? Voidaanko hankkia vuokraamalla omistamisen sijaan? Voiko käyttöä jakaa eri toimijoiden kesken tulevaisuudessa? Keskustelkaa myös millaisia kiertotalouden mukaisia ratkaisuja on jo tarjolla hankintaanne liittyen (benchmarkkaus, sidosryhmäyhteistyö). Kirjatkaa valintojanne ylös.

1

Hankinta voi olla esimerkiksi sähkö- ja energiasopimus, uusi laite tai huollettava kiinteistö.

Hankinnan valmistelu

Valmisteluvaiheessa kannattaa kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin: Kuka vastaa tavaran ylläpidosta? Onko tavara huollettavissa? Miten tuotteet pysyvät mahdollisimman pitkään käytössä? Mitä niille tapahtuu käytön jälkeen? Mitä olemassa olevalle tuotteelle tapahtuu (jos tuottella korvataan joku aiempi tuote)? Ovatko hankinnan ympäristövaikutukset tiedossa? Voiko hankinnan kohteessa hyödyntää uusiutuvia tai kierrätettyjä materiaaleja? Kirjatkaa ylös määrittelyitänne. Ne auttavat teitä kohdentamaan hankinnan seuraavia vaiheita.

2

Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi huollettavan kiinteistön purkutöiden kartoitusta kiertotalous huomioiden.

Kohteen määrittely

Edellisten pohdintojen määritelkää hankinnan kohde ja mitkä ovat siihen liittyvät kiertotalousnäkökulmat (esim. kierrätysmateriaalista valmistetut työvaatteet). Kirjatkaa hankinnan kohde tiiviisti:

3

Kilpailutus

Lähtökohtana on huomioida kiertotaloustavoitteet hankintojen kilpailutuksessa joko vähimmäisvaatimusten (kohteen kuvaus & tarjoajien laaduntuottokyky) tai yksityiskohtaisempien vertailukriteerien avulla. Olisivatko tavoitteet kirjattavissa selkeästi jo hankinnan ominaisuuksien kuvaukseen? Vai tarvitaanko tarkennettuja kriteereitä ja laatu- / vertailupisteytystä? Millaisia kriteereitä voitaisiin käyttää (esim. käyttöiän pidentäminen, monikäyttöisyys, materiaalien kierto, kiertojen haitattomuus…)? Kirjatkaa ylös ajatuksianne kilpailutusnäkökohdista. Kuinka tuotte nämä kriteerit / vaatimukset esiin tarjouspyynnöissä? Miten helpotatte tulevaa vertailua?

4

Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sähkösopimuksen vertailun kriteereissä näkyy mm. uusiutuvan energian suosiminen.

Päätöksenteko

Hankintapäätös tehdään valittujen ja ilmoitettujen periaatteiden sekä asetettujen vaatimusten mukaisesti. Hintaa / kustannuksia painottavissa hankinnoissa varmistetaan, että tarjoukset ja tarjoajat täyttävät asetetut vähimmäisvaatimukset. Laatu- ja vertailupisteytyksessä käytetään ennalta ilmoitettua tapaa pisteyttää tarjoukset. Hyvin valmistellussa hankinnassa päätöksenteko on selkeää, läpinäkyvää ja perusteltua. Pohtikaa päätöksentekovaihetta. Miten päätöksenteosta viestitään (yhteistyön kehittäminen…)? Miten tavoitteet ja niiden saavuttaminen näkyvät sopimuksessa (vaatimukset, kannustimet, sanktiot…)?

5

Uuden laitteen hankinnassa tämä voi tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että laitteen huoltomahdollisuduet varmistetaan jo sopimuksissa.

Lopuksi

Hankinnan varsinaisia vaikutuksia kiertotalouden edistämiseen voi usein tehdä vasta tietyn ajan jälkeen. Kuinka teillä arvioidaan hankintojen onnistumista ja vaikutuksia nyt? Onko siinä jotain muokattavaa? Miten viestitte / raportoitte tuloksista tai jaatte ja hyödynnätte kokemuksia onnistumisista tai kehitettävistä asioista?

+

Seuraavat askeleet

Arvioikaa tehdyn työskentelyn pohjalta: Mitä konkreettisia asioita teidän tulisi tehdä seuraavaksi?

Idealaatikko

Priorisoikaa idealaatikon tärkeimmät nostot - mihin konkreettisiin asioihin tartutte ensimmäisenä? Miten?

1

2

3

Tehoa hankintoihin

Kiertotalouden edistäminen on korostumassa entisestään, koska se auttaa yrityksiä vähentämään ympäristövaikutuksiaan, säästämään resursseja ja luomaan kestävämpää talouskasvua. Yrityksen omaksumat kestävät käytännöt parantavat kilpailukykyä ja vastaavat kasvaviin kuluttajien ja sidosryhmien odotuksiin.

Oman toiminnan kehittämisen lisäksi usein hyvin keskeinen rooli on myös ostetuilla tuotteilla ja palveluilla, joiden hankinta kiertotaloutta edistävällä tavalla voi vaikuttaa merkittävästi kokonaisuuteen.

Tämä tehtävävihko auttaa sinua suunnittelemaan, kuinka yrityksessäsi voidaan hankintoja tehdessä huomioida kiertotalouden periaatteet.

Tehtävävihko on tuotettu LapinKIERTO – Kiertotalousosaaminen Lapin yritysrajapinnassa –hankkeessa (2024).

Tässä tehtävävihkossa on käytetty seuraavia lähteitä:

Kiertotaloushankintojen käsikirja / Suomen ympäristökeskus, 2022
Kiertotaloushankintojen lyhyt oppimäärä / Kouvola Innovation Oy, 2021
Ellen MacArthur Foundation
Deloitte
Sitra, 2022

Euroopan unionin osarahoittama
LAPIN LIITTO
LAPIN AMK Lapland University of Applied Sciences
LAPIN YLIOPISTO UNIVERSITY OF LAPLAND
REDU
LAPPIA